

Annales

Instituti

Archaeologici

XIII - 2017

Godišnjak

*Instituta za
arheologiju*

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Editor's office address

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
http://www.iarh.hr

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Marko Dizdar

Izvršne urednice/Desk editors

Andreja Kudelić
Marina Ugarković

Tehničke urednice/Technical editors

Andreja Kudelić
Marina Ugarković

Uredništvo/Editorial board

Katarina Botić, Siniša Krznar, Ivana Ožanić Roguljić, Ana Konestra, Andreja Kudelić, Asja Tonc,
Marina Ugarković

Izdavački savjet/Editorial committee

Vlasta Begović, Marko Dizdar, Dunja Glogović, Snježana Karavanić, Goranka Lipovac Vrkljan, Branka Migotti, Kornelija Michreiter, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Željko Tomičić, Ante Uglešić

Lektura/Language editor

Renata Draženović (hrvatski jezik/Croatian)

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Korektura/Proofreaders

Andreja Kudelić
Marina Ugarković
Katarina Botić

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambrek

©Institute of archaeology, Zagreb 2017.

Annales Instituti Archaeologici uključeni su u indeks/
Annales Instituti Archaeologici are included in the index:
Clarivate Analytics services - Emerging Sources Citation Index

Ovaj rad licenciran je pod Creative Commons Attribution By 4.0 međunarodnom licencom /
This work is licenced under a Creative Commons Attribution By 4.0 International Licence

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

- 9 **Marko Dizdar
Anita Rapan Papeša
Andrea Rimpf**
Rezultati zaštitnih istraživanja kasnoavarodobnoga groblja Šarengrad – Klopare
- 19 **Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar**
Sotin – Srednje polje i Dunavska ulica – istraživanja višeslojnih nalazišta u Podunavlju 2016.
- 26 **Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar**
Arheološka istraživanja u Sotinu i Vinkovačkim Banovcima 2016. godine
- 34 **Katarina Botić**
Bršadin, Pašnjak pod selom – rezultati arheoloških istraživanja 2016. godine
- 40 **Tomislav Hršak
Tino Leleković
Marko Dizdar**
Rezultati istraživanja nalazišta Batina – Sredno 2016. godine
- 46 **Kornelija Minichreiter**
Slavonski Brod, Galovo, arheološka istraživanja 2016.
- 50 **Saša Kovačević**
Nova Bukovica – Sjenjak 2016.
- 54 **Marko Dizdar**
Rezultati istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo – Veliko polje u 2016. godini
- 57 **Daria Ložnjak Dizdar
Marija Mihaljević
Marko Dizdar
Mario Gavranović**
Dolina – Babine Grede – istraživanje kasnobrončanodobnoga naselja u Posavini 2016. godine
- 64 **Tatjana Tkalčec
Siniša Krznar**
Druga sezona arheoloških istraživanja kasnosrednjovjekovnog arheološkog kompleksa Grubišno Polje – Šuma Obrovi

CONTENTS

Archaeological Excavations

- 9 **Marko Dizdar
Anita Rapan Papeša
Andrea Rimpf**
Results of the rescue excavation on the Late Avar cemetery on the site Šarengrad – Klopare
- 19 **Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar**
Sotin – Srednje polje and Dunavska street – Research of multilayer sites in the Danube Region in 2016
- 26 **Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar**
Archaeological research in Sotin and Vinkovački Banovci 2016
- 34 **Katarina Botić**
Bršadin, Pašnjak pod selom – results of the archaeological excavations in 2016
- 40 **Tomislav Hršak
Tino Leleković
Marko Dizdar**
Research results of the Batina – Sredno site in 2016
- 46 **Kornelija Minichreiter**
Slavonski Brod, Galovo, Archaeological Research 2016
- 50 **Saša Kovačević**
Nova Bukovica – Sjenjak 2016.
- 54 **Marko Dizdar**
Research results of the La Tène culture cemetery at Zvonimirovo – Veliko polje in 2016
- 57 **Daria Ložnjak Dizdar
Marija Mihaljević
Marko Dizdar
Mario Gavranović**
Dolina – Babine Grede – Research of the Late Bronze Age settlement in Posavina in 2016
- 64 **Tatjana Tkalčec
Siniša Krznar**
Second season of archaeological excavations of late medieval complex at Grubišno Polje – Šuma Obrovi site

<p>73 Tajana Sekelj Ivančan
Ivan Valent</p> <p>Ostaci talioničke radionice na lokalitetu Hlebine – Velike Hlebine</p>	<p>73 Tajana Sekelj Ivančan
Ivan Valent</p> <p><i>The remains of the smelting workshops at the Hlebine – Velike Hlebine site</i></p>
77 Siniša Krznar Rezultati istraživanja lokaliteta Torčec – Cirkvišće 2016. godine	77 Siniša Krznar <i>Research results from Torčec – Cirkvišće site in 2016</i>
<p>82 Hrvoje Kalafatić
Mateja Hulina</p> <p>Zaštitna istraživanja srednjovjekovnog lokaliteta Kutina – Sečevine Okoli</p>	<p>82 Hrvoje Kalafatić
Mateja Hulina</p> <p><i>Rescue excavations of medieval site Kutina – Sečevine Okoli</i></p>
<p>84 Snježana Karavanić
Andreja Kudelić</p> <p>Kalnik-Igrišće – rezultati arheoloških iskopavanja u 2016. godini</p>	<p>84 Snježana Karavanić
Andreja Kudelić</p> <p><i>Kalnik-Igrišće – results of archaeological excavations in 2016</i></p>
<p>88 Andreja Kudelić
Filomena Sirovica</p> <p>Arheološka iskopavanja na nalazištu Kurilovec – Belinščica</p>	<p>88 Andreja Kudelić
Filomena Sirovica</p> <p><i>Archaeological excavations at the Kurilovec – Belinščica site</i></p>
92 Tatjana Tkalčec Burg Vrbovec u Klenovcu Humskom – nastavak arheološko-konzervatorskih radova na kuli u 2016.	92 Tatjana Tkalčec <i>Castle Vrbovec in Klenovec Humski – continuation of archaeological and conservation works on the keep in 2016</i>
<p>97 Bartul Šiljeg
Ana Konestra
Gaetano Beničić
Enrico Cirelli</p> <p>Stancija Blek (Tar), istraživanja 2016. godine – utvrđivanje najranije faze kompleksa</p>	<p>97 Bartul Šiljeg
Ana Konestra
Gaetano Beničić
Enrico Cirelli</p> <p><i>Excavations at Stancija Blek (Tar) in 2016 – establishing the earliest phases of the complex</i></p>
<p>103 Ana Konestra
Nera Šegvić
Paula Androić Gračanin
Ranko Starac</p> <p>Arheološka topografija otoka Raba: geofizička, sondažna i topografska istraživanja u 2016. godine</p>	<p>103 Ana Konestra
Nera Šegvić
Paula Androić Gračanin
Ranko Starac</p> <p><i>Archaeological topography of the island of Rab: geophysics, trial excavations and topographic research in 2016</i></p>
<p>111 Kristina Jelinčić Vučković
Emmanuel Botte
Audrey Bertrand</p> <p>Arheološko istraživanje na lokalitetu Novo Selo Bunje na otoku Braču, 2016. godine</p>	<p>111 Kristina Jelinčić Vučković
Emmanuel Botte
Audrey Bertrand</p> <p><i>Archaeological excavation on the Novo Selo Bunje site on the island of Brač, 2016</i></p>
<p>117 Marina Ugarković
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić</p> <p>Arheološka istraživanja rimske vile u uvali Soline na otoku Sveti Klement (Pakleni otoci, Hvar), lipanj 2016. godine</p>	<p>117 Marina Ugarković
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić</p> <p><i>Archaeological research of a Roman villa in Soline Bay on the island of St. Clement (Pakleni Islands, Hvar) in June 2016</i></p>

Terenski pregledi

123 **Marko Dizdar**
Hrvoje Vulić

Terenski pregled i probna iskopavanja na izgradnji dijela istočne obilaznice Vinkovaca

126 **Hrvoje Kalafatić**
Bartul Šiljeg

Terenski pregled na prostoru općina Belišće, Marijanci i Donji Miholjac u 2016. godini

133 **Zorko Marković**
Katarina Botić

Rezultati terenskog pregleda općina Našice i Podgorač 2016. godine

141 **Katarina Botić**

Preliminarni rezultati geofizičkih istraživanja i geoloških uzorkovanja na lokalitetima istočne Slavonije 2016. godine

152 **Tatjana Tkalčec**

Terenski pregled općine Grubišno Polje u 2016. godini

160 **Goranka Lipovac Vrkljan**
Ana Konestra

Terenski pregledi na području Podvelebita i Gacke (Grad Senj, Lukovo, Otočac)

163 **Goranka Lipovac Vrkljan**
Ana Konestra
Mato Ilkić
Fabian Welc
Radosław Mieszkowski

Terenske aktivnosti projekta RED u 2016. godini: geofizička istraživanja i terenski pregledi

Field Surveys

123 **Marko Dizdar**
Hrvoje Vulić

Field survey and trial excavations during the construction of the Vinkovci bypass route

126 **Hrvoje Kalafatić**
Bartul Šiljeg

Field survey on the territory of Belišće, Marijanci and Donji Miholjac municipalities in 2016

133 **Zorko Marković**
Katarina Botić

Results of a field survey of Našice and Podgorač municipalities in 2016

141 **Katarina Botić**

Preliminary results of geophysical research and geological sampling of eastern Slavonian sites in 2016

152 **Tatjana Tkalčec**

Field Survey of the Municipality of Grubišno Polje in 2016

160 **Goranka Lipovac Vrkljan**
Ana Konestra

Field survey in the areas of sub-Velebit Coast and Gacka (Senj, Lukovo, Otočac)

163 **Goranka Lipovac Vrkljan**
Ana Konestra
Mato Ilkić
Fabian Welc
Radosław Mieszkowski

Project RED's field activities in 2016: geophysical and field surveys

Zračna arheologija

168 Bartul Šiljeg
Hrvoje Kalafatić

Zračno rekognosciranje u istočnoj Slavoniji 2016. godine

Aerial archaeology

168 Bartul Šiljeg
Hrvoje Kalafatić

Aerial reconnaissance in eastern Slavonia in 2016

Bioarheologija

175 Jadranka Boljunčić

Dodatni rezultati istraživanja arheoloških ljudskih ostataka s dvaju nalazišta u sjevernoj i istočnoj Hrvatskoj na planu primjene računalne tomografije (CT-a)

Bioarchaeology

175 Jadranka Boljunčić

Additional research results on archaeological human remains from two sites from Northern and Eastern Croatia in terms of the application of computed tomography (CT)

Ostala znanstvena djelatnost Instituta za arheologiju

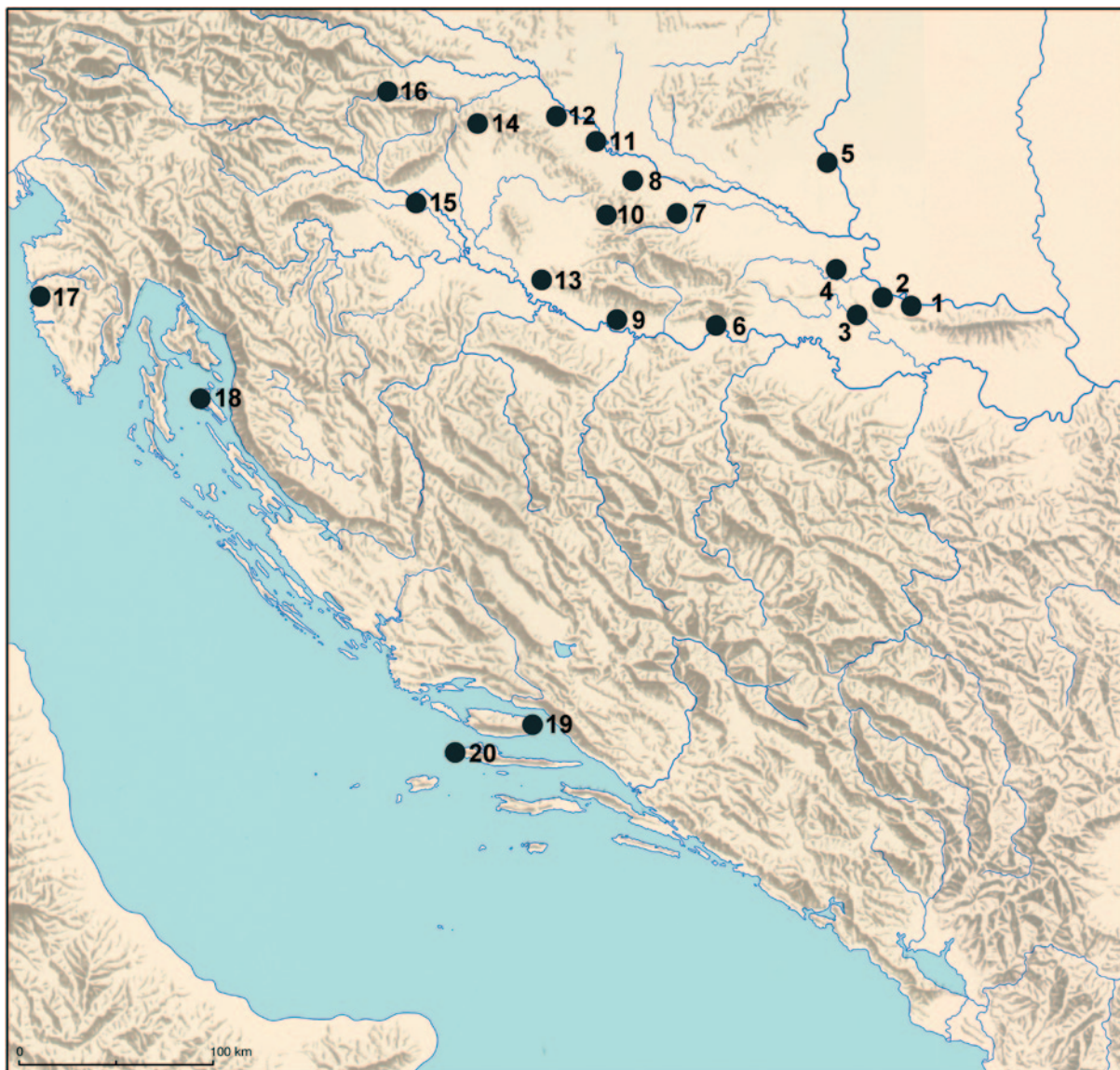
182-190

Additional scientific activity of the Institute

182-190

Arheološka istraživanja

Archaeological Excavations

1. Šarengrad – Klopare	11. Hlebine – Velike Hlebine
2. Sotin – Srednje polje i Dunavska ulica; Sotin	12. Torčec – Cirkvišće
3. Vinkovački Banovci	13. Kutina – Sečevine Okoli
4. Bršadin – pašnjak pod selom	14. Kalnik – Igrišće
5. Batina – Sredno	15. Kurilovec – Belinščica
6. Slavonski Brod – Galovo	16. Klenovec Humski – Burg Vrbovec
7. Nova Bukovica – Sjenjak	17. Tar – Stancija Blek
8. Zvonimirovo – Veliko polje	18. Rab – uvala Pudarica
9. Dolina – Babine Grede	19. Brač – Novo selo Bunje
10. Grubišno Polje – Šuma Obrovi	20. Sveti Klement – Soline

Nova Bukovica – Sjenjak 2016.

Nova Bukovica – Sjenjak 2016.

Saša Kovačević

Primljeno/Received: 31. 03. 2017.
Prihvaćeno/Accepted: 15. 04. 2017.

U tekstu se donosi sažeti izvještaj o rezultatima arheoloških istraživanja u Novoj Bukovici tijekom 2016. godine. Istraživanja, financirana od Ministarstva kulture RH i Općine N. Bukovica, izvedena su u sklopu „Strategije znanstvene djelatnosti Instituta za arheologiju 2014.–2019.“, u okviru istraživačke podteme A3: Naselja. Prilikom ovogodišnjih terenskih radova, istražen je novi dio kompleksnog prapovijesnog lokaliteta koji je tijekom prapovijesti naseljen u vrijeme kasnoga brončanog i mlađeg željeznog doba.

Ključne riječi: naselja, prapovijest, dolina rijeke Drave, Slavonija, kasno brončano i mlade željezno doba
Key words: settlements, Prehistory, River Drava valley, Slavonia, Late Bronze Age and Early Iron Age

U kolovozu i rujnu 2016. godine Institut za arheologiju iz Zagreba u suradnji sa Općinom Nova Bukovica i Zavičajnim muzejom u Slatini nastavio je sustavna arheološka istraživanja prapovijesnog lokaliteta Nova Bukovica „Sjenjak“ kod Slatine. Istraživanja ovog kompleksnog prapovijesnog naseobinskog lokaliteta provode se u okviru istraživačke teme A3: *Naselja* unutar Strategije znanstvene djelatnosti Instituta za arheologiju 2014.–2019.

Radovi na ovom zaštićenom lokalitetu¹ su provedeni temeljem Rješenja Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorskog odjela u Požezi, Klasa: UP/I-612-08/16-08/0448, Urbroj: 532-04-02-07/5-16-4, Požega, od 5. rujna 2016. godine kojime se Institutu za arheologiju dozvoljava nastavak sustavnih arheoloških istraživanja, te Ugovora br. 49-258-16 o korištenju sredstava Ministarstva kulture Republike Hrvatske Klasa: 612-08/15-31/0260, Ur. br.: 532-04-01-01-02/05-16-02, od 27. svibnja 2016. godine. Financijsku, logističku i drugu pomoć ovim istraživanjima osigurali su još i Općina Nova Bukovica – odlukom Općinskog vijeća Općine N. Bukovica od 8. prosinca 2015., Klasa 612-01/15-01/02, Ur. br. 2189/09-01-15-1, Institut za arheologiju iz Zagreba, te Zavičajni muzej u Slatini. U Zavičajnom muzeju u Slatini privremeno je i pohranjen arheološki materijal pronađen u istraživanjima.

Arheološka istraživanja su provedena u razdoblju od 22. kolovoza do 12. rujna 2016. Radove je vodio dr. sc. Saša Kovačević, viši znanstveni suradnik Instituta za arheologiju iz Zagreba. U stručnoj ekipi su bili absolventi arheologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu, a u istraživanjima su sudjelovali fizički radnici iz Nove Bukovice.

Ovogodišnja arheološka istraživanja nastavljena su sjeverno uz parcelu od prošlih godina, na k.č. 197 k.o. Gornja Bukovica, koja se nalazi u vlasništvu Marina Špoljara. Na kraju istraživanja istočni dio prošlogodišnje sonde na području k.č. 197 je zatrpana, dok su se istraživanja nastavila u smjeru zapada, prema poljskom putu, odnosno, prema cesti Slatina – Našice.

Tijekom arheoloških istraživanja istraženo je 656 m² lokaliteta. Ukupna istražena površina ovog lokaliteta sada doseže 5.246 m². Istraživala se k.č. 197 u cijeloj širini njive, od sjevernog do južnog ruba. Pri tome je otkriveno 59 novih objekata, odnosno, 118 novih stratigrafskih jedinica. Pri istraživanjima prikupljeno je 75 vrećica pokretnog arheološkog materijala. Većinu nalaza čini kasno-brončanodobna i kasnolatenska keramika. Pronađeno je čak 48 posebnih nalaza, a prikupljeno je i 19 uzoraka za interdisciplinarnu analizu. Arheološka sezona 2016. u N. Bukovici ističe se posebno bogatim pokretnim nalazima među kojima se ističe i veći broj posebnih nalaza od metala, keramike i kamena.

2016. godine istraživanja smo započeli neposredno uz područje istraživano prošle godine, sjeverno uz sondu iz 2014., zapadno uz arheološku sondu od prethodne godine, i dalje na južnoj padini brežuljka na kojem se smjestio lokalitet. Orači sloj je pažljivo uklonjen bagerom, nakon čega smo prionuli na poliranje, definiranje i dokumentiranje novih arheoloških cjelina. Cilj nam je bio nadovezati se na zapadni rub prošlogodišnjeg iskopa kako bi uspješno povezali objekte otkrivene prethodnih godina s ovogodišnjom situacijom. Posebno se to odnosilo na prošle godine definirani veliki ukopani kasnolatenski objekt SJ 1506, 1507 u □ m-n/XVII-XVII, na SJ 1211, naseobinski sloj koji smo uočili i istražili uz rub njive, ali i na ostale ukopane i nadzemne objekte naselja iz kasnoga brončanog i mlađega željeznog doba, te njihov neposredni okoliš. Htjeli smo istražiti objekte koji su odlazili u neiskopani dio terena na zapadu, skupiti uzorke za

¹ Rješenjem Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Osijeku, Kl. UP-I^o-03-11/2-82.KM/OJ, od 15. siječnja 1982. godine, te Rješenjem o preventivnoj zaštiti od 25. travnja 2003. godine, Klasa: UP/1-034-03/03-01/144, Urbroj: 532-10-4/1-03-01. Nakon revizije Ministarstva kulture, I. ožujka 2007. g. lokalitet je upisan u Registar kulturnih dobara RH pod brojem Z-3075.

nove interdisciplinarnе analize, te usporediti novootkrivene nalaze s ranije pronađenim brončanodobnim i latenskim nalazima, kako bismo bili u mogućnosti dobiti što potpuniju sliku tog dijela lokaliteta. Tijekom istraživanja 2016. godine cilj nam je bio otvoriti što veću moguću površinu lokaliteta kako bismo razjasnili zamršenu stratigrafsko-kulturnu situaciju u posljednjih nekoliko godina, te razotkrili potencijalno ključne elemente za rekonstrukciju izgleda kasnobrončanodobnog naselja.

Arheološka istraživanja Sjenjaka i tijekom 2016. godine sastavni su dio podteme *A3: Naselja unutar Strategije znanstvene djelatnosti Instituta za arheologiju*. Stoga smo se koncentrirali na daljnje razotkrivanje elemenata kasnobrončanodobne i latenske naseobine na položaju Sjenjak i doseganje što (je moguće) više informacija o izgledu, strukturi, rasteru, ali i međuodnosu dva prapovijesna naselja koja su u Novoj Bukovici činili nadzemni i ukopani objekti.

Vertikalna stratigrafija dijela lokaliteta istraživnog 2016. u kontekstu naseobinskih slojeva je jednostavna i dobrim dijelom je uvjetovana oštećenjima arheoloških slojeva i struktura zbog dugotrajne intenzivne zemljoradnje. (No) Složenosti arheološko-stratigrafske slike lokaliteta znatno pridonosi neprestano ispreplitanje i presijecanje ukopanih objekata koji pripadaju raznim fazama oba prapovijesna razdoblja. Iako je i sezona 2016. bila obilježena upravo takvom, složenom arheološkom situacijom, uspjeli smo izdvojiti i zaokružiti cjeline koje pripadaju kako naselju iz kasnoga brončanog, tako i iz mlađega željeznog doba. Posebice su zanimljivi objekti s obiljem pokretnih nalaza, kao i, čini se, objekti radioničkog ili pomoćnog karaktera koje ćemo predstaviti uskoro u tekstu. Nakon plitkog oraćeg sloja SJ 01 u N. Bukovici pojavljuje se zdravica SJ 02 s ukopanim objektima. Novost od arheoloških istraživanja 2013. godine bila je pojava arheološkog sloja, SJ 1211, pretpostavljamo iz razdoblja kasnoga brončanog doba. To je bilo prvi puta od početka istraživanja da se na lokalitetu u Novoj Bukovici javlja intaktni naseobinski arheološki sloj, što je u arheološkom smislu značajna informacija. U nastavku istraživanja ove, 2016., godine znatno siromašnije ostatke ovoga sloja smo ponovo uočili uz južni rub k.č. 197, na jugu sonde 2016. O ovoj arheološkoj strukturi, kao i o tipologiji drugih objekata uskoro više u tekstu članka.

U tipologiji objekata otkrivenih u ovogodišnjim istraživanjima ističu se svi u ranijim analizama uočeni tipovi objekata: rupe od stupova – ostaci nadzemnih objekata, manje i veće otpadne jame, naseobinski sloj.

Među objektima kasnoga brončanog doba, ističu se otpadne jame, gotovo pravilno kružnog tlocrta s obiljem nalaza koji ponovo progovaraju o trajnom i intenzivnom životu ljudi tijekom kulture polja sa žarama na Sjenjaku, a najznačajniji nalaz iz tog razdoblje u istraživanjima ove godine je veći objekt SJ 1571, 1572 ispunjen iznimno bogatim i raznovrsnim pokretnim nalazima koji će nam znatno upotpuniti sliku svakodnevice kasnobrončanodobnog naselja. Među elementima kasnolatenskog naselja posebno su zanimljivi veći ukopani radni ili stambeni objekti pravokutnog i nepravilnog tlocrta SJ 1506, 1507 i SJ 1583, 1584.

Naseobinski sloj SJ 1211

Tijekom arheoloških istraživanja 2013. godine otkriven je arheološki sloj za kojeg smo pretpostavili da se radi o ostacima naseobinskog sloja jednog od dva prapovijesna naselja na Sjenjaku. SJ 1211 se sastoji od sivosmeđe zemlje s dosta keramike, lijepa i ugljena, a javlja se neposredno ispod oraćeg sloja SJ 01, a iznad zdravice SJ 02. Iako se, u odnosu na zdravicu, sloj SJ 1211 jasno

izdvaja kako bojom, tako i sastavom, znatno ga je teže izdvojiti od oraćeg sloja SJ 01 kojemu je bojom, pa i sastavom poprilično sličan.

Dojma smo, da se ne radi o sloju naplavine ili nekim drugim prirodnim djelovanjem uzrokovane pojave. Sačuvana debljina sloja, na najočuvanijem mjestu uz južni profil sonde, iznosi oko 20 cm. Sloj je najočuvaniji uz rubove njiva na području istraživnom od 2013. do 2015. godine, te se postepeno gubi prema njivi na kojoj se vrše iskopavanja. Sloj mjestimično ima više nalaza, ponegdje manje.

Prema preliminarnim pregledima materijala, moglo bi se raditi o intaktnoj arheološkoj cjelini iz razdoblja kasnoga brončanog doba koja je ostala sačuvana na području razmeđa njiva, gdje se plugom oralo znatno pliće. Ove godine, tijekom terenskih radova uz sam rub arheološke sonde, na razmeđu njiva, ponovo se pojavio isti sloj. Identična mu je boja i konzistencija, no ono što smo odmah uočili jest da je ove godine znatno siromašniji pokretnim arheološkim nalazima. Pretpostavljamo da se ostaci sloja bogatiji pokretnim nalazima koji su istraživani 2013. nalaze u blizini nekog većeg objekta u naselju, zbog čega je i zasićenost sloja pokretnim nalazima bila veća. No, to je zasad teorija koju valja provjeriti tijekom nastavka arheoloških istraživanja.

Rupe od stupova

Rupe od stupova su među najbrojnijim nepokretnim arheološkim nalazima u Novoj Bukovici. Tako je bilo i tijekom arheološke sezone 2016.

Neke rupe od stupova su već prilikom otkrića i istraživanja po zajedničkim karakteristikama kao što su promjer, morfologija i dubina, te međusobni raspored mogle biti pripisane istom nadzemnom objektu. Čini se da su rupe od stupova, a time posljedično i vertikalni drveni nosači koji su bili u njima, unutar kasnolatenskog horizonta znatno većeg promjera od onih iz naselja kasnoga brončanog doba.

Zanimljivo je da uz navedene grupacije rupa od stupova, u kojima smo ranije prepoznavali osnove pravokutnih ili kružnih nadzemnih objekata ili konstrukcija, postojalo još nekoliko desetaka raznih drugih rupa od stupova od kojih se neki daju povezati u linije. Za sada je još nejasno da li se radi o nadzemnim objektima iz kasnoga brončanog ili mlađega željeznog doba, kao i koja je bila njihova svrha. Ono što je za pretpostaviti jest da su i unutar kasnobrončanodobnog naselja na Sjenjaku postojali nadzemni objekti kao što su ograde ili drugi pomoćni nadzemni objekti kojima u ovom trenutku ne možemo dokučiti ni izgled ni funkciju. Tijekom istraživanja 2016. godine pronađeno je više rupa od stupova raznih dimenzija koje se čine raspršene po cijeloj ovogodišnjoj sondi. No, detaljnija analiza cijelog prostora oba prapovijesnih naselja istraživanih u proteklih nekoliko sezona tek slijedi, a s njome i detaljna građevinsko-strukturalna interpretacija nalaza.

Rupe od stupova su obično, kao i u većini slučajeva prethodnih godina, zapunjene svjetlo do tamnosivom zemljom, obično s manje nalaza. Ove godine, zapune rupa od stupova relativno su se lako prepoznavale i definirale. Većina rupa od stupova ukopana je vertikalno u geološku podlogu te im se stranice pod blagom kosinom spuštaju do dna.

Ponekad se javljaju rupe od stupova koje na dnu imaju otisak vertikalnog drvenog nosača ili njegovog vrha koji se čini znatno manji od promjera rupe u koju je bio ukopan.

U rupama od stupova se javlja ponešto ulomaka prapovijesne keramike, obično grube i ponekad kultur-

no-kronološki odredive.

Otpadne jame

Tijekom sezone 2016. otkriveno je i istraženo više objekata iz kasnoga brončanog i mlađega željeznog doba koji se mogu odrediti kao otpadne jame.

Među objektima iz kasnoga brončanog doba obiljem pokretnih nalaza, među kojim prevladavaju keramički ulomci zdjela i lonaca, katkada ukrašeni apliciranim dekoracijama, kosim i horizontalnim kaneliranjem i facetiranjem ističe se SJ 1571, 1572. Radi se o dubljem objektu većih dimenzija, nepravilnog kružnog tlocrta. Bio je zapunjen izrazito masnom, tamnosivom zemljom s obiljem nalaza. Među nalazima valja posebno izdvojiti sloj urušenja od slabo pečene ili zapečene zemlje. U prvom trenutku mislili smo da se radilo o nekoj vrsti peći koja je bila vezana uz ukopani dio objekta, no sada smo skloniji vjerovati da se radi o peći ili ognjištu iz naselja koji je, nakon što mu je prestala primarna funkcija, deponiran u ovu otpadnu jamu. Pri samom dnu jame pronađeni su ostaci slabo pečenog rešetkastog dijela peći ili ognjišta.

Važno je istaknuti da je, nakon prestanka izvorne funkcije objekta, većina ukopanih objekata u Novoj Bukovici iskorištena za saniranje naseobinskog otpada. Dobar primjer takvog objekta je veći kvadratni, dublje ukopani objekt SJ 1383, 1384 istraživani 2015., ali i veći objekti kao SJ 1506, 1507 ili SJ 1583, 1584 istraživani 2016., koji vjerojatno predstavljaju podrumski dio nekih pomoćnih ili radnih objekta. I oni su nakon prestanka izvorne funkcije zatrpani naseobinskim otpadom.

Jasno je, postoje i objekti koji su osmišljeni i iskopani kao otpadne jame. U nekim slučajevima je teško razlučiti izvornu od sekundarne funkcije pronađenog objekta. No, to nije slučaj s ukopanim objektima SJ 1225, 1226 i SJ 1251, 1252 istraženim 2015. godine ili jamom SJ 1571, 1572 istraženom ove godine. S velikom sigurnošću možemo pretpostaviti da su ovi objekti osmišljeni i korišteni isključivo za saniranje otpada iz naselja kasnoga brončanog, odnosno, mlađega željeznog doba.

Veliki kompleksni ukopani objekti SJ 1506, 1507 i SJ 1583, 1584

Među najznačajnije i najzanimljivije objekte mlađega željeznog doba istražene tijekom 2016. na Sjenjaku svakako pripada veći objekt nepravilnog tlocrta koji je s vanjske i unutrašnje strane ruba imao ukopane rupe od stupova raznih dimenzija. To je SJ 1506, 1507 u □ m+n/XVII+XVIII. Prilikom definiranja, objekt se jasno ocrtavao tamnosivom zapunom. Zapuna objekta se sastojala od izrazito tamnosive do crne zemlje s komadićima ugljena i lijepa, te s obiljem ulomaka karakterističnih keramičkih ulomaka kasnolatenske kulturne pripadnosti, kako grublje, tako i finije, kvalitetno izrađene i ukrašene. Prvo smo ispraznili i istražili južnu polovicu objekta. Nakon toga smo, ostavljajući kontrolni profil, istražili i sjevernu polovicu. Unutrašnjost objekta mlađega željeznog doba, za koji pretpostavljamo da se radi o pliće ukopanom objektu gospodarske namjene, podijeljena je na više razina. Stijenke objekta se mjestimice pod blagom kosinom spuštaju se prema dnu, dok se mjestimice podvlače pod rub. U unutrašnjosti, u dno objekta bilo je ukopano više vertikalnih drvenih nosača. Veće i pliće rupe od stupova definirane su i uz vanjski rub objekta, a sa sjeverne strane tijekom istraživanja 2015. definirana su i moguća ukopana ognjišta. Objekt je snimljen aCADom, ali je nakon provedenih istraživanja isto tako skeniran i nacrtan u Agisoftu. Podsjećamo, većih ukopanih kasnolatenskih objekata složene unutrašnjosti u N. Bukovici imamo još. Tijekom 2016. nastavljeno je i konačno završeno istra-

živanje duboko ukopanog objekta nepravilnog tlocrta SJ 1121, 1122. Objekt smo počeli istraživati tijekom sezone 2012. Objekt se smjestio na razmeđu njiva i sondi, pa je parcijalno istraživano od sezone do sezone. S obzirom da rupe od stupova koje se nalaze s unutrašnje i vanjske strane objekta jasno ukazuju na postojanje vertikalne drvene konstrukcije, pretpostavljamo da se ovdje radi o podrumskom, u zemlju ukopanom dijelu nadzemnog objekta. Kako se ovaj tip kompleksnog ukopanog objekta iz razdoblja kasnoga latena javlja u N. Bukovici učestalo, to ukazuje da se radi o značajnom arhitektonskom elementu naselja mlađega željeznog doba koji su činili pravokutni nadzemni stambeni objekti, ali i pliće ili dublje ukopani objekti kojima vjerojatno trebamo pripisati radnu ili pomoćnu funkciju, jame za zalihe, bunari i sl.

Treći značajni objekt kasnolatenske pripadnosti istraživani 2016. godine jest SJ 1583, 1584 u kv. I/ XIV+XV (sl. 1). Objekt je definiran nakon skidanja oraćeg sloja, nalazio se u centralnom dijelu njive i čini se da je u znatnoj mjeri oštećen oranjem. Danas je on plitko ukopan, no za pretpostaviti je da je tijekom mlađega željeznog doba dubina ukopanog dijela objekta bila zamjetno veća. Objekt ima izgled pravokutnika blago zaobljenih kutova i orijentiran je u smjeru istok – zapad. Stijenke mu se, koliko je to moguće utvrditi (radi oštećenosti), vertikalno spuštaju prema ravnom dnu. Na dnu su definirane, uz kraće zapadne i istočne rubove, rupe od stupova. Rupe su se jasno ocrtavale te ih je bilo jednostavno definirati i isprazniti. One su ostaci vertikalne drvene konstrukcije.

Ovaj ili srodan tip objekta nalazimo na drugim lokalitetima starijega i mlađega željeznog doba na području sjeverne Hrvatske i šire (*«kvadratische halbgrubenhaus»*). Odluke ovog tipa objekta su pravokutni ili kvadratni tlocrt zaobljenih uglova, ponekad i sa zemljanom stepenicom uz jedan od rubova. Možemo zaključiti da se upravo ovaj objekt ističe tijekom sezone 2016. kao najbogatiji pokretnim arheološkim nalazima, ne samo iz vremena kasnolatenske kulture, već generalno. U zapuni je pronađeno obilje kasnolatenskih nalaza, među kojima se ističu ulomci keramičkih posuda koje su izrađene ručno i na kolu. Posebno su impresivni ulomci velikih pitosa profiliranih rubova rađenih na kolu. U zapuni objekta pronađeno je i obilje drugih vrijednih nalaza; ulomak vjerojatno narukvice od brončanog lima, ulomak narukvice od sapropelita, jantarne i perle od staklene paste i sl.

Plitki i samostojeći kanali

Još jedan tip objekta koji se nije po prvi puta javio u Novoj Bukovici je SJ 1381, 1382 u □ r+s/XVIII+XIX. Radi se o nastavku užeg plićeg kanala nepravilnog, izduženog tlocrta, kosih stijenki i koritastog dna. Takve objekte, pliće kanale raznih dimenzija, susretali smo često u razdoblju istraživanja koje je počelo 2000. i nismo sasvim sigurni da li se radi o namjerno, ljudskom rukom izrađenim postrojenjima ili o nekoj vrsti prirodnih tvorevina. Ako se radi o namjenski izrađenim objektima, većinom bi po strukturi pokretnih nalaza u njihovim zapunama pripadali razdoblju mlađega željeznog doba. Zapunu i ovog objekta je činila tipična svjetlije siva zapuna s mrvicama ugljena, komadićima lijepa i vrlo sitnim ulomcima keramičkih posuda.

Sasvim drugom tipu pripadaju ravni i kratki samostojeći kanali koje smo isto tako susretali tijekom prethodnih sezona istraživanja u N. Bukovici. Ove godine istražili smo nekoliko takvih objekata. Bili su plići i užji, a poneki su uz uže krajeve imali i udubljenja na dnu.

Tipu samostojećih kanala pripisali smo i zanimljivi kasnolatenski objekt SJ 1653, 1654. Radi se o plićem objektu koji je zasigurno znatno snižen oranjem, verti-

Sl.1 SJ 1583, 1584 u kv. I/XIV+XV tijekom istraživanja (snimio: S. Kovačević)

Fig.1 SU 1583, 1584 in quadrant I/XIV+XV during the research (photo: S. Kovačević)

kalnih stranica i jednostavnog koritastog dna. U zapuni objekta pronađeni su ulomci tipičnih kasnolatenskih keramičkih posuda rađenih prostoručno i na kolu. No kao dva posebna nalaza iz ovog objekta željeli bismo izdvojiti rijedak nalaz poljoprivrednih željeznih alatki, vjerojatno motike širokog sječiva s rupom za nasad i pijuka s rupom za nasad. Iako su u kasnolatenskom naselju u N. Bukovici i ranije nalažene metalne alatke, poput željeznog šila, ovaj dvostruki nalaz željeznih alatki svakako je izniman te govora o intenzivnoj gospodarskoj aktivnosti kasnolatenskih stanovnika u velikom i očito dobro organiziranom naselju, u razdoblju koje neposredno prethodi rimskim osvajanjima.

Podvučemo li crtu ispod ovogodišnjih istraživanja možemo zaključiti da se nakon nekoliko sezona koje su bile obilježene većim objektima iz razdoblja kasnoga brončanog doba, ove sezone (istraživali smo dio lokaliteta na kojem se) javljaju češće objekti koji pripadaju mlađem željeznom dobu, odnosno, kasnolatenskoj kulturi. No, to ne mijenja u bitnom sliku prapovijesnog Sjenjaka koju polako zaokružujemo intenzivnim arheološkim istraživanjima. Na jugoistočnoj padini laganih uzvišenja, koja se postepeno spuštaju od zapada prema istoku i na kojima vršimo arheološka istraživanja, na pogodnoj terasi prije nego teren počinje osjetnije koso padati prema podvodnoj ravnicu u smjeru istoka prilično gusto raspoređeni nalaze

se objekti oba prapovijesna naselja. Njihovo konstantno ispreplitanje govori u prilog činjenici da su ljudi tijekom kasnoga brončanog i mlađega željeznog doba izabrali praktički identičan položaj na kojem su osnovali naselje.

Tijekom istraživanja, svake nove sezone u sve većoj mjeri možemo razaznati sve više ključnih informacija o strukturi, izgledu i konstrukciji objekata iz oba prapovijesna naselja. Već je sada jasno da su oba prapovijesna naselja na Sjenjaku kompleksne naseobine koje su se sastojale od niza različitih tipova objekata. Nekima od njih još nismo uspjeli razotkriti namjenu i u tom smislu presudna će biti terenska istraživanja i analize koje slijede. Posebno su značajni nadzemni objekti kasnoga brončanog doba, koji nam znatno pomažu pri rekonstrukciji izgleda naselja i života tijekom kulture polja sa žarama na Sjenjaku, u sjevernoj Hrvatskoj i šire.

Drugu važnu grupu nepokretnih nalaza u N. Bukovici čine veći i dublji nadzemni i ukopani objekti kasnolatenske kulture kojima još trebamo otkriti izvornu funkciju i rekonstruirati izgled. Izvjesno je da je kasnolatensko naselje u jednom trenutku bilo ograđeno jarkom, no i da je u drugom preraslo taj okvir te se proširilo izvan njega. To, kao i vrlo bogati i kompleksni pokretni nalazi, svakako govore o značaju naselja koje je ovdje tijekom mlađega željeznog doba bilo podignuto, ali i o intenzitetu života na ovom području prije rimskih osvajanja.